

STUDENTEN-WEEKBLAD.

Redacteuren: J. B. H. Coenen, D. A. de Fremery, N. G. Kam, H. F. Karsten,
D. G. M. Koch, M. J. Granpré Molière, S. H. Stoffel.

Dit blad verschijnt Donderdags, behalve in de vacantiën. De abonnementsprijs is f3,50, bij vooruitbetaling f3,— per jaar.

De jaargang loopt van 1 October tot 30 September. De prijs der advertentiën is 10 cents per regel.

UITGEVER:
J. WALTMAN Jr.
DELFT.

Inzendingen die Dinsdagmiddag 12 uur niet aan het redactie-adres zijn bezorgd, kunnen niet meer in het eerstkomend nummer worden opgenomen.

Het adres voor redactie en administratie is:
Binnenwatersloot 33.

Eerstvolgende REDACTIEVERGADERING ten huize van den heer D. M. G. KOCH, Oude Delft 196, Dinsdag 13 October, te 4 ure.

Uit de Redactie getreden:

J. L. A. LEDEBOER.

Lid van de Redactie geworden:

M. J. GRANPRÉ MOLIÈRE.

D. A. DE FREMERY.

H. F. KARSTEN.

Bericht!

De **Soirée Artistique** ten bate van O. VON FIELITZ zal **niet** 9 October doch **Vrijdag 16 October** gehouden worden.

De Studentenpers en de Corps.

Wie schrijft voor een steeds zich vernieuwend publiek, doet goed, telkens en telkens weer die dingen mee te deelen, die noodig zijn tot juist begrip van de verhoudingen, die hij tusschen zich en de lezers zijner schrifturen voor-onderstelt. Zoo zijn er op het oogenblik teekenen, die wijzen op de noodzakelijkheid om nog eens weer bloot te leggen het wezen en de reden van bestaan der studentenpers en hare verhouding tot de studenten, die daaruit volgt.

Waardoor onderscheidt zich de Studentenpers van elke andere? In de eerste plaats door het feit, dat hare geschriften door studenten voor studenten geschreven worden.

In de tweede plaats door den aard der geschriften. Wij laten hier buiten beschouwing die kolommen der studentenbladen, waarin de nieuwstijdingen voorkomen, die in 't bijzonder voor studenten van belang zijn, maar die evengoed in daartoe afgestane bladzijden van een of ander plaatselijk blaadje onder een burger-redacteur konden ondergebracht worden, als daar zijn: officiële mededeelingen, verslagen van vergaderingen, weekverslagen enz. De mededeelende corporatiën of personen maken hierbij eenvoudig gebruik van de gelegenheid tot publiciteit, die de studentenpers hen gewoonlijk aanbiedt, en waartoe zij zich door de samenstelling van haar publiek in 't bijzonder leent.

Dit is echter niet meer dan eene bijkomstigheid, en kan nooit de reden van bestaan vormen voor eene geheel afzonderlijke organisatie der pers voor de studentenwereld.

Die reden van bestaan ligt in den aard der geschriften, die zij publiceert — zij ligt daarin, dat zoowel schrijvers als lezers en redacteuren voor-ondersteld worden te behooren tot een kring van personen, die, door overeenkomst in maatschappelijk leven, aanrakingspunten in het gedachteleven hebben, zoodat wederzijdsch begrijpen mogelijk wordt. Een studentenblad is er tot mededeeling en wisseling van gedachten; maar zoowel de wijze van uiting als de aard van gedachten is afhankelijk van het milieu des denkenden; en de mate van vruchtbaarheid der mededeeling of wisseling van gedachten wordt bepaald door de mate van overeenkomst die bestaat tusschen schrijvers en lezers gedachteleven, dat voor een groot deel zijn bepalende oorzaak vindt in het maatschappelijk milieu.

Gemeenschappelijkheid van positie, voorwaarde voor wederzijdsch begrijpen, voorwaarde ook voor wederzijdsche belangstelling, is reden, om een afzonderlijke gelegenheid tot gedachte-wisseling open te stellen.

Is er nu gemeenschappelijkheid van positie onder studenten, en wat omvat zij?

Wanneer wij hier verwaarloozen het enge gebied der corpspolitiek, die moeielijk meer dan een zeer klein onderdeel der studentenwereld en dat nog slechts ten deele in beslag nemen kan, bestaat die gemeenschappelijkheid in het student-zijn, dat wil zeggen in het zijn van jong man, gewend door zijn studie aan abstract denken, geneigd de dingen van een meer algemeen, dat is wetenschappelijk standpunt te beschouwen.

Dit zijn de gedachte-beïnvloedende eigenschappen, die den studeerenden gemeen zijn. Dit maakt, dat eene eigen gelegenheid tot gedachte-formuleering en uiting voor de studentenwereld recht van bestaan heeft. Maar dat is alleen het geval, als de studentenpers er is voor de studentenwereld in haar geheel, als zij onafhankelijk staat tegenover elke kleinere of grootere groep, die zich in die wereld zelve weer afscheidt.

De gemeenschap, die in een corps bestaat, is (als zoodanig) eene bijna zuiver materiele, en kan nooit aan een afzonderlijk blad, dat een zuiver geestelijk lichaam is, reden van bestaan geven — zij kan hoogstens aanleiding geven tot enkele, meer of minder toevallige uitingen over corpspolitiek enz., die zeer zeker in de studentenpers thuisbehooren, maar er toch altijd slechts een bescheiden plaats in zullen innemen.

Nu tegenwoordig de wereld der studeerenden vooral niet meer met de corps mag vereenzelvd worden, moet een studentenblad ten opzichte van die corps, als onderdeelen van haar publiek, volkomen onafhankelijk zijn.

De redacteuren hebben, als zoodanig, met het corps niets te maken; wanneer zij hunne kolommen beschikbaar stellen voor corpsnieuws, dan is dat, omdat het corps een deel uitmaakt van het publiek, waarvoor haar blad bestemd is, en het scheen mij volkomen gemotiveerd van de redactie van het Amsterdamsch Studentenweekblad „Propria Cures”, om ook voor den Amsterdamschen Studentenbond plaatsruimte beschikbaar te stellen.

Ik weet, dat er nog sommige kinderen zijn, die à priori het niet-corpslid minachten en als quantité négligeable beschouwen; maar van de redactie van een blad heeft men het recht te eischen, dat zij zich boven dergelijke onbenulligheden weet te stellen, die gewoonlijk niet veel anders dan een vrij nare ijdelheid tot oorzaak hebben.

Ik weet, dat er ook zijn, die meenen, dat instellingen die voor alle ingeschrevenen gemeenschappelijk zijn, de solidariteit verzwakken, en dus het corps schade doen, zoodat het corps zich tegen zulke instellingen dient te verzetten. Voorzover dit motief zuiver is, en dus niet vormt een dekmantel voor bovengenoemde ijdelheid, verdient het opmerkzaamheid.

Wat is corps-solidariteit? — laat ons rondom ons kijken en eerlijk bekennen: niet veel bijzonders. Zeker, er is een soort gemeenschapsgevoel, dat ik voor mij niet dan sterker zou wenschen, maar dat gevoel ligt minder in het vriendschappelijk staan tegenover elkaar, dan in het vijandig staan tegenover de buitenwereld — men zegt 's morgens bonjour en 's avonds bonsoir — behoudens de talrijke uitzonderingen van ridderlijk negeeren.

En wat doet schade aan het corps? Zeer zeker de talrijke groep van ingeschrevenen — niet-corpsleden, wier aantal steeds, ook verhoudingsgewijze, toeneemt. Het corps, dat het best aan zijn doel beantwoordt, is dat, waarvan alle of bijna alle studenten lid zijn — schadelijk voor een corps is datgene, dat zijn betrekkelijk ledental doet verminderen.

Nu weten wij allen, dat van de zijde van niet-corpsleden veel moeite gedaan wordt, leden te krijgen — daartoe worden circulaire en andere mededeelingen verzonden, om degenen, die zullen aankomen „in te lichten” over groentijd enz. — waarbij het corps in niet zeer gunstig licht wordt geplaatst. Daartegenover bewaart het corps zijne geheimzinnige geslotenheid. Ik wil niet zeggen, dat het goed zou zijn, om nu ook van corpszijde propaganda te gaan maken, maar ik wil wel vragen: Is en blijft zoo'n geheimzinnige geslotenheid tegenover het corps zelf veroorloofd, waar we staan voor het feit, dat het aantal corpsleden percentsgewijze afneemt — is het corps niet goed genoeg om, bij volle wetenschap van zijn inrichting en toestanden te worden geapprecieerd?

De geluiden van het corpsleven, die doordringen tot de buitenwereld, waaruit het zijn nieuwe leden zal krijgen, zijn geluiden van rinkelend geld, luidruchtige feesten en soms van ruwe uitvallen, baldadigheden.

Dit geeft aanleiding tot valsche opvattingen, tot de meening, dat daárin alleen het corpsleven bestaat, tot dwaze stukken b.v. over groentijd in de groote pers. Dit zijn de dingen, die velen afhouden van het corps; de studentenpers leert, dat er in het corps nog andere geluiden voorkomen dan deze, dat er ook aan andere dingen gewerkt en gedacht wordt. Zij alleen is in staat de buitenwereld onpartijdig en uit eigen aanschouwing, in te lichten over het corps en de toestanden erin. Maar dan moet zij niet blijven binnen de grenzen van het corps zelf, dan moet zij door allen gelezen worden, die belang hebben bij de studentenwereld.

In zoverre is m. i. de onafhankelijke studentenpers aan een goed corps ten voordeel, en vervalt dit bezwaar, dat het eenige wezenlijke is, dat tegen de onafhankelijkheid der studentenbladen wordt ingebracht.

Zoo was de verhouding van het corps tot het Studenten Weekblad van zijne oprichting, nu vijf jaar geleden, af en zoo zal het blijven.

Het blad is geen corpsvereniging, noch heeft het andere verplichtingen tegenover het D. S. C.; de redactie, en zij alleen beslist, wat opgenomen, wat geweigerd zal worden; beslist, wie door haar tot haar lidmaatschap zullen worden uitgenoodigd, en zij houdt daarbij alleen rekening met de belangen van het blad en zijn publiek, dat is de studentenwereld van Delft in haar geheel.

S. H. STOFFEL.

SOCIALE AANGELEGENHEDEN EN WETENSCHAP.

Moraal-kritiek.

Het heeft me genoeg gedaan, mijn artikel over moraal in het voorlaatste nummer van het S. W. bestreden te zien op meer principieele gronden, dan de heer Paul, die den inhoud aan den quasi-grappigen vorm heeft opgeofferd, zich bij machte toonde aan te voeren. Zakelijke kritiek zal steeds welkom zijn; het afmaken van eens andermans zienswijze op de manier die genoemde heer in zijn „vervolg” tot de zijne maakte, doet iemand de schouders ophalen, en draagt overigens niet de voorwaarden in zich, om tot

tegenspraak uit te lokken. Ik ben dan ook niet van plan, op de schrijverij van dien scribent in te gaan.

Wanneer men zich door zijn temperament wel eens laat verleiden tot daden, die men in nuchtere oogenblikken afkeurt, dan kan men niet anders, dan het waardeeren, wanneer men anderen de objectiviteit ziet betrachten. Het gemis aan persoonlijkheid, dat het artikel van den heer Löb kenmerkt, de objectieve wijze, waarop hij zijne meening tegenover de mijne zet, is iets, dat ik zeer apprecieer. Intuschen, wat de inhoud van het artikel, het motiveeren van zijne meening betreft, is diezelfde objectiviteit ver te zoeken. Het opstel loopt over van boute beweringen zonder voldoende uiteenzetting van den grond, waarop ze berusten, en getuigt overigens van veel, maar eenzijdige studie, en daarmee overeenkomstige eenzijdige opvattingen. Verder maakt de wijze, waarop de stof behandeld is, en waarop de schrijver de ideëen, die blijkbaar nog als van de kudde verwaalde schaapkens in zijn hoofd rondolen, door elkaar gehaspeld heeft, het den lezer moeilijk, den draad te vatten, en, uitgaande van een of andere praemisse, 's heeren Löbs gedachtengang te volgen. Ook enkele tegenstrijdigheden, die ik meen te hebben ontdekt, maken dit zeer bezwaarlijk, en het is daarom, dat ik punt voor punt de kritiek wensch te behandelen, inplaats van eveneens mijne zienswijze als geheel tegenover de zijne te plaatsen.

De heer Löb dan, schijnt de in mijn artikel ter loops gemaakte opmerking omtrent het oercommunisme als maatschappijvorm als een zeer voornaam punt te beschouwen, en toch is dit niet het geval. Of de samenleving vroeger een communistisch dan wel een ander karakter droeg, doet aan mijn betoog niets af. In de Fransche revolutie zien we a. h. w. de politieke belichaming van den overgang van het feudale naar het kapitalistische tijdvak, waarvan intuschen de voorbereiding reeds na de ontdekking van Amerika een aanvang nam. De productie vormen en daarmee de geheele politieke en juridische bovenbouw der maatschappij zijn sedert veranderd. Welnu, we zullen het er toch wel over eens zijn, dat op zijn beurt het feudale tijdvak weer niet het oorspronkelijke is geweest, maar het product van eene langzame ontwikkeling uit een anderen vorm. Op grond van onderzoekingen en analogie met wilde volkstammen nemen we voor dien vorm den communistischen aan en voorloopig kunnen alle „vernietigende kritieken” van Coulanges en hoe ze verder mogen heeten deze opinie niet aan het wankelen brengen. Maar ook, wanneer dit niet juist was, dan nog zou mijne bewering, dat voornamelijk de onderlinge verhoudingen de moraal bepalen, daarmee niet vallen. Hoogstens zou dan het voorbeeld, dat ik aanhaalde — dat van de strooper — foutief zijn, maar de gevallen, waarin de ideëen wijzen op overoude vormen van communisme zijn in onze beschaaftde wereld in zoo gering aantal voorhanden, dat men ze als abnormaliteiten zou mogen beschouwen. Van de wilden weten we echter zeker, dat tusschen hun communistischen maatschappijvorm en hunne denkbeelden een innig verband bestaat.

Maar, zegt de heer Löb, wie of wat waarborgt ons, dat de waargenomen toestand bij de wilden niet beteekent een achteruitgang in beschaving, dat ze niet van een hooger trap tot een lageren zijn gezonken? Dat is werkelijk niet gemakkelijk uit te maken. Die vroegere hoogere beschavingstrap zou dan in ieder geval een grooter of kleiner aantal souvenirs hebben moeten nalaten, hetzij in den vorm van sagen of legenden hetzij in dien van monumenten, zooals in Egypte, in Peru en Mexico, bij de Burmanen, en vooral bij de Grieken en Romeinen. We stuiten hier nu echter op een lastige kwestie: wat is degeneratie? Mijns inziens kunnen de gevolgen van invloeden van buiten, zooals het te vuur en te zwaard verwoesten van een landstreek, of het op meer of minder geciviliseerde wijze laten verhongeren der bevolking daarvan, niet als vormen van degeneratie worden beschouwd, maar moeten de voorwaarden ervoor in het zijn van het volk zelf worden gezocht. Hierover valt overigens te twisten en ik wensch me dan ook van verder ingaan op de kwestie, die te moeilijk is, om maar even terloops te worden behandeld, te onthouden. Maar in elk geval gaat het niet aan, om, zooals de heer Löb doet, een volk, dat niet in de lijst eener redeneering past, als voorbeeld van verval te beschouwen.

Wat betreft sommige beweringen, door den heer Löb ten beste gegeven om zijne hier door mij bestreden meening te bewijzen, het volgende. Hij ontkent stoutweg, dat er volkeren zonder huwelijk gevonden worden, en beweert, dat deze meening het eerst door Lubbock is opgeworpen.

Blijkbaar is hij slecht op de hoogte, want niet in 1889

maar reeds in 1870 kwam het door hem genoemde werk van dien schrijver (*The Origin of Civilisation*) uit, dat reeds in 1882 een vierde druk beleefde. Overigens kan men bij Bachofen in zijn „Mutterrecht” (1861), bij Morgan in zijn „Ancient Society” (1877) en bij Fr. Engels in zijn „Der Ursprung der Familie, enz.” (1884) dezelfde bewering vinden.

Het schijnt een gril van het noodlot, dat de heer Löb en schrijver dezes het in alle opzichten oneens moeten zijn. De bewering-zelf omtrent het niet-bestaan-hebben van huwelijkslooze volkeren kan ik tot mijn spijt ook al niet onderschrijven. Misschien vormt geen enkel gedeelte uit zijn geheele betoog beter motiveering van mijn verwijt van gebrek aan objectiviteit, dan juist dit. Hij vertelt dan dat Hobbes, Spencer, Rousseau, enz., zelfs een heel lijstje van schrijvers, die bij een zekeren Schneider moeten te vinden zijn, „ons in levendige kleuren het zedelooze leven der oermenschen” schilderen en vraagt hoe men aan die hypothese komt (welke hier bedoeld wordt, kan slechts uit het verband met de volgende zin worden verklaard) en of men misschien huwelijkslooze volkeren gevonden heeft. De hypothese betreft dus het bestaan van in promiscuïteit levende volkeren. Wanneer we nu bedenken, dat eerst na 1860 een begin is gemaakt met een wetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling der familie, en dat Hobbes een tijdgenoot was van Bacon en in 1679 stierf, Rousseau vóór de Fransche Revolutie leefde en deze beide mannen evenmin als Spencer een speciale studie van volkenkunde, laat staan vergelijkende volkenkunde hebben gemaakt, dan is het duidelijk, dat hunne beweringen voor den heer Löb geen gewicht in de schaal leggen.

Een weinig verder haalt de criticus eene bewering van Ratzel aan, n.l.: „dat een stilzwijgende of contractmatig „geformuleerde overeenkomst tusschen man en vrouw, om „samen te wonen en kinderen op te voeden, bij alle volken „te vinden is”, die ik hier wil laten rusten, met verwijzing naar Engels „Ursprung der Familie”. Had de heer Löb dit werkje gelezen, dan zou hij de fout niet begaan, van den vorm van het onbepaalde geslachtsverkeer „hetarismus” te noemen, want in een noot op bldz. 13, wijst Engels op het onjuiste daarvan, omdat dit bij de Grieken beteekende het verkeer van mannen met ongehuwde vrouwen en dus het bestaan van een huwelijk voorop gesteld was.

Overigens maakte het identificeren van die promiscuïteit (die in het algemeen tot de stam beperkt was) met het „communistisch huwelijk” het me moeilijk, te gelooven, dat het aangehaalde werk van Lubbock tot de gelezen boeken behoort. Deze toch is het, die den term van „communistisch huwelijk” (communal marriage) in de wereld heeft gebracht maar hij bedoelde daarmee het groepen-huwelijk, d. w. z. het verkeer van een gedeelte van de mannen van een stam met een deel der vrouwen, dus volstrekt niet een „kunterbuntes durcheinander”, zooals Engels het noemt.

De clausule: „Is dan ontaarding synoniem met teruggang naar den oertoestand? Mij dunkt het is er zich van „verwijderen”, is me niet recht duidelijk. Het verwijderen van dien oorspronkelijken toestand zou slechts ontaarding kunnen zijn, wanneer het in de verkeerde richting geschiedde; wordt echter iedere verwijdering als zoodanig beschouwd, dan zou ik de vraag gerechtigd achten: Is de heer Löb bijgeval Tolstoyaan?

„Achteraf beschouwd is het echter vanzelf sprekend, dat „de menschen in alle tijden en op alle plaatsen in hoofdtrekken dezelfde moraal-principes huldigen. Immers, ze „hebben allen eenzelfde geestelijk principe (welk?) dat ze „essentieel van de dieren onderscheidt . . . . Maar de „menschenziel onderscheidt zich essentieel van de dieren-„ziel. Het dier blijft altijd bij het concrete. Het abstracte, „algemeene denken is voor hen onbereikbaar. Of besluit „de geoloog bij het vinden van werktuigen niet altijd tot „het bestaan van den mensch? Is het dier in den loop „der eeuwen ook maar een stap in beschaving vooruit-„gegaan?” Tot zoover haal ik aan. Het is weer een kostelijk staaltje van de wijze, waarop met verstand en instinct wordt omgesprongen, om ons lieve menschijke toch iets op de reeds lager georganiseerde wezens te laten voor hebben. We weten zeker, dat een aap b.v. een steen zal gebruiken, om den bast van een kokosnoot te breken, en dat verschillende aapsoorten het gebruik van den hefboom kennen.

Nu is het duidelijk, dat een geoloog aan een willekeurigen steen of tak of wat dies meer zij niet kan zien, wat daarmee is gebeurd, maar in ieder geval geeft dit niet het recht, daaruit de conclusie te trekken, dat ze niet voor deze of gene bewerking hebben gediend. Letten we boven-

dien op het vernuft, dat de bevers, de mieren, ons te bewonderen geven, dan is het duidelijk, dat het ontkennen van het abstracte, algemeene denken, m. a. w. het oude, afgezaagde idee van „gebrek aan combinatie-vermogen” bij de dieren, door de feiten weersproken wordt.

Hoe het zij, het veranderen van het dierlijk instinct mag ons, volgens de heer Löb, „niet doen besluiten tot het veranderen van de voorschriften van het menschelijk geweten”. Dit zou juist zijn, wanneer het essentiele verschil tusschen verstand en instinct werkelijk bestond, want het gaat niet aan, wetten uit het eene gebied eenvoudig op een ander toe te passen, zooals verscheidene sociologen ten onrechte uit de wetten van Darwins leer stellingen voor de ontwikkeling der maatschappij hebben willen putten. Maar de heer Löb komt hier in tegenspraak met zichzelf, wanneer hij even verder uit het — trouwens zeer twijfelachtig — absolute karakter der wetten van Keppler en Newton, enz. besluiten wil tot dezelfde eigenschap onzer moraalprincipes.

Overigens wensch ik nog even nader in te gaan op die uitdrukking „voorschriften van het menschelijk geweten”. Het is hier op de plaats, een in mijn vorig artikel tot mijn spijt aan mijn pen ontglipte foutieve bewering, die overigens van weinig beteekenis is, te herstellen. Het „geweten” is niet synoniem met den drang tot daden, die het behoud van het ras waarborgen, maar een afgeleide ervan, de intuïtie, die wenscht om te zien handelen in de richting van dien drang.

De zedeleer is eveneens eene uiting van dien drang, echter in verband met de omstandigheden, wordt dus slechts door die omstandigheden bepaald, want de eerste factor is onveranderlijk. Het is dus onjuist te spreken van de „voorschriften van het menschelijk geweten”. De heer Löb zal me misschien vitterig vinden. Voor het vormen van juiste ideeën is het ons verdiepen in schijnbaar minutieuse onderdeelen wel noodzakelijk.

Overigens moet ik het absolute karakter van de wetten der exacte wetenschappen niet alleen beslist ontkennen — want er is niets dat ons waarborgt, dat de krachten, die we tot dusver in een bepaalde richting hebben zien werken, dat altijd hebben gedaan en eeuwig doen zullen — maar met nog meer aandrang kant ik mij tegen de bewering, dat de wetten van Keppler en Newton zouden blijven bestaan, zelfs wanneer geene hemellichamen meer bestonden. Ik kan me geen kracht voorstellen, die niet aan stof gebonden is, en daarom is het m. i. ook onjuist, te beweren, dat de wetten, die wortelen in het onveranderlijke werken dier krachten, zelfs na ophouden daarvan, d. i. van die functie, zouden blijven gelden.

Ik wensch nu nog even over te gaan tot bespreking van de filosofische these, waarmee het artikel begint.

„Zedelijkheid is de wijze, waarop de handeling uit verstand „en wil ontstaat. Tot de zedelijkheid behooren dus twee „dingen: 1e dat het verstand de handeling, die men gaat „verrichten, beoordeelt, 2e dat de wil, door dit oordeel „geleid, tot de daad besluit.” Het geheel is me min of meer duister. Bedoelt de heer Löb met zedelijkheid de abstractie „moraal” of de voorschriften ervan? Het verstand moet dus de daad, die men gaat verrichten, beoordeelen. Hoe kan dat? Een daad op zich zelf beschouwd, kan nooit goed of kwaad worden genoemd, de mogelijkheid van het bestaan van een oordeel is in dat geval eenvoudig buitengesloten. Hoe kan dan de wil, door dit niet bestaansbare oordeel geleid, tot de daad besluiten?

Ik moet eerlijk bekennen, dat een dergelijke redeneering me boven m'n pet gaat. Nog krasser wordt me het geheele geval, wanneer we dan onder deze voorwaarden een daad zedelijk zien worden, waarvan nog moet worden uitgemaakt, of hij goed of slecht is. Er is hier een voorname, zoo niet de voornaamste schakel in de redeneering vergeten, en wel deze: dat het verstand, dat de handeling beoordeelt, dit moet doen door middel van de zedeleer. Dit is juist de quintessence, moet het althans zijn, want zonder dat zouden we het fenomenale geval zien plaats hebben van oordeelen zonder norm.

Wat in de tweede alinea van het artikel wordt beweerd is alweer onjuist. Het moet wel een zeer oppervlakkige studie zijn, die men van cultuurgeschiedenis heeft gemaakt, wanneer men durft beweren, dat de feiten de meening, dat de zedelijkheidsbegrippen veranderen, weerspreken. Het aangehaalde voorbeeld van het „gij zult uwen vader en moeder eeren” kan niet als bewijs van het tegendeel gelden, want nog daargelaten, dat bij verschillende wilde volkeren die ouderliefde zoo sterk wortel heeft geschoten, dat ze met veel appetijt hun vader en moeder kunnen oppeuzelen,

is de vaderlijke van zelf uitgesloten in die streken, waar het moederlijk huisgezin in zwang is, en omgekeerd de moederlijke daar, waar de vorm van de vaderlijke familie bestond. Bovendien kan ik me zeer goed voorstellen, dat men zijne ouders leert verachten inplaats van liefhebben, wegens slechte karaktereigenschappen.

Verder wordt toegegeven, dat, wat dit gebod in bijzondere concrete gevallen van den afzonderlijken mensch verlangt, kan verschillen, zelfs zeer verschillen naar gelang van de omstandigheden, den persoon, den tijd, enz.

Dit is een stap in de goede richting, maar het belang hiervan wordt weer te niet gedaan door de vooropgeschoven meening, dat het gebod onveranderlijk is. Hoe rijmt dat: het gebod — dus ook de eisch, die het gebod ons stelt — is onveranderlijk, maar toch weer wel veranderlijk, wanneer de omstandigheden hun invloed doen gevoelen.

Zelfs deze schrede op den weg naar het door mij beweerde; de erkenning van de mogelijkheid, dat de omstandigheden op de moraal van den enkeling kunnen inwerken, is in strijd met de door den heer Löb zoo goed bedoelde verdediging van het absolute karakter onzer moraalprincipes. Immers, wanneer de zedeleer van den enkeling aan verandering onderhevig is, waarom dan niet die van de maatschappij, die toch slechts is een meer of minder georganiseerd complex van enkelingen?

De in de derde alinea aangehaalde voorbeelden wil ik laten rusten. De heer Löb toont daarmee slechts zijn onkunde op het gebied der cultuurgeschiedenis.

De bewering, volgens welke de criticus de onhoudbaarheid van het „moraalskepticismus” bewijzen wil, is een „saltomortale in het niet.” Hij levert een redeneering, die volkomen in het kader van het door mij beweerde past, en verwerpt die dan in zijn geheel op grond van zijn eigen ideeën, waarvan ik, naar ik meen, evenwel een bewijs mag verwachten; dit is niet de juiste methode, iemand te overtuigen.

Wat verder wordt verteld van het oercommunisme, wil ik laten rusten. Slechts zij er op gewezen, dat de heer Löb tegenover de beweringen van een geleerde van zoo algemeene beroemdheid als de Laveleye slechts die van één meer bekenden onderzoeker stelt, n. l. Eug. Simon, en dat dan nog met betrekking tot China, en overigens een heele rij namen, die slechts zelden worden genoemd, en waarvan de dragers in geen geval voor autoriteiten doorgaan. „Deze zegt dit en die zegt dat, en dus, boem! al het andere is onzin!” Het is een mooie manier van polemiseren, wanneer men zijn tegenstanders met een overweldigende massa namen en titels van boeken van de wijs tracht te brengen! Wilde ik me van deze methode bedienen dan zou het me niet moeilijk vallen, te bewijzen, dat niet de aarde om de zon draait, maar omgekeerd, of dat de Eskimo's eigenlijk je menschen zijn en de rest maar smurrie, want er is zelfs wel een heel volk, dat die meening is toegedaan.

K.

Ernest Renan.

Naar aanleiding van de sensatieberichten, die men in den laatsten tijd lezen kan in verband met de onthulling van Renan's standbeeld, is het misschien niet ongewenscht een korte beschouwing te geven van Renan's leven en werken.

Toen in het midden der vorige eeuw het rationalisme in Duitschland ten toppunt gestegen was, toen Strausz, ten einde raad, de Christusfiguur tot een mythe had verklaard, ondanks de geschiedkundige feiten, toen Baur en de Tübinger-school een klein geschil in beleid tusschen Petrus en Paulus hadden trachten te maken tot een reusachtige kamp, gehuld in hegeliaansche geschiedbespiegelingen, toen kon het niet anders of ook buiten Duitschland moest de negatieve kritiek zijn invloed doen gelden. In Frankrijk begon Emile Littré met de vertaling van Strausz' „Leben Jesu”, Joseph Salvador schreef zijn „Essai sur la loi de moïse” en „Jésus Christ et sa doctrine”; tot eindelijk Ernest Renan verscheen met zijn „Vie de Jésus”.

Renan werd te Tréquier in Bretagne (Côtes-du-Nord) den 27en Februari 1823 geboren en opgevoed aan het seminaire Saint-Sulpice. Hij studeerde ijverig in de werken van Duitse geleerden, als Gesenius, Ewald, Strausz e. a., en begon tusschen de jaren 1840-50 het eerst met zijn aanvallen op de Heilige Boeken. Sinds dien tijd en vooral na 1863, toen zijn „Vie de Jésus” verscheen, hield hij niet op tegen den bijbel en het Christendom te schrijven. Zijn filosofie, zoo karakteristiek voor al zijn werken, was het

scepticisme, de universeele twijfelleer, de modefilosofie uit dien tijd. Het eenige dogma, dat hij krampachtig vast hield, was dat, hetwelk hij in zijn „Marc-Aurèle” aldus beschreef: „La négation du surnaturel est devenue un dogme absolu pour tout esprit cultivé”. Dit was het eenige, wat hem interesseerde, voor het overige kwam het nergens op aan. Nu eens schrijft hij, dat de deugd prijzenswaardig is, dan weer, dat het slechts een naam is, kortom, het overige draait hij zóó, als het in zijn kraam te pas komt.

In 1863 gaf hij zijn „Vie de Jésus” uit, een boek, dat slechts artistieke waarde heeft, zooals uit het vervolg blijken zal. Hoewel hij zelf getuigt, dat men moet wanhopen ooit een behoorlijke verklaring te geven van de bijbelsche verhalen, hoewel hijzelf getuigt, dat de theoriën, die men sinds dien tijd verkondigd had, niet houdbaar waren, (La liberté de penser, pg. 454), hoewel hij zelf getuigt, dat het niet mogelijk is, uit te maken, in hoeverre de leer en het karakter van Christus historisch zijn (id. pg. 468), zoo waagt hij het toch een levensbeschrijving te geven van Jesus. Hoe is het dan toch mogelijk, zoo zal men vragen, dat Renan zijn boek schreef? De waarheid is, dat wat Renan beschreef, slechts een samenraapsel was van de leer der Duitse bijbeleritici, een fictie, evenals Miltons Paradise lost of Klopstocks Messiaade. Daarom kon de Pressensé (Jésus Christ pg. 12) gerust schrijven: M. Renan s'est contenté d'écrire un roman syrien, une fable gracieuse, à laquelle il ne manque que la morale, parce qu'il ne connaît rien de semblable.

Het dogma van Renan was de ontkenning van het bovennatuurlijke. Si le miracle et l'inspiration de certains livres sont choses réelles, notre méthode est détestable (Vie de Jésus pg. 9). Is dus het mirakel mogelijk, dan, zoo geeft hij zelf toe, is zijn kritiek onbruikbaar. Welnu, dit is mogelijk.

Een wonder is een absoluut bovennatuurlijk, waarneembaar verschijnsel, dat niet in een schepsel, maar alleen in God zijn oorzaak hebben kan. Het is een teeken van de goddelijke tusschenkomst. Het is bovennatuurlijk. Wat geschiedt naar de rechten en krachten der natuur, dat noemen we natuurlijk, wat boven deze gaat is een bovennatuurlijk verschijnsel, een wonder. Niet alles dus, wat we niet dadelijk kunnen verklaren met de ons bekende natuurkrachten, is een wonder. Integendeel, vele verschijnselen zijn tot heden toe onverklaarbaar gebleven, maar toch zal niemand dat een wonder noemen. Of is het wezen der electriciteit, van het licht e. d. wel verklaard, of zoekt men nog niet steeds naar hypothesen, ten einde een redelijke verklaring te geven? En toch zijn er rationalisten geweest, zooals Spinoza, welke een wonder „ieder verschijnsel noemden, waarvan de oorzaak onbekend is”. (Tract. theol. pol. pg. 86). Een wonder, bovennatuurlijk als het is, is echter niet in strijd met de onveranderlijke natuurwetten. God werkte in de natuur door zijn geschapen wetten, zou Hij, de Almachtige, niet in staat zijn onmiddellijk zonder deze te handelen of beperkte hij door die wetten zijn Almacht. Neen immers, de Almacht kan zichzelf niet beperken. Evenals de Goddelijke Wil van eeuwigheid de regelmatige wereldloop wenschte, zoo ook kon Hij van eeuwigheid de wonderwerken in Zijn wereldplan opnemen. Noch de onveranderlijkheid Gods, noch de onveranderlijke natuurwetten, maken het wonder onmogelijk. Een wonder is dus mogelijk, omdat het niet onmogelijk is in zich zelf. Wel is het fysisch onmogelijk, maar de contingente natuurwetten, welke zelf toch maar maaksel zijn, verhinderen niet de inwerking van hun Maker, van een bovennatuurlijke kracht, van God. Evenmin worden de natuurwetten omvergoorpen door het wonder. Of wat voor verwoesting werd er aangericht, toen Lazarus uit den doode verrees, toen Christus de brooden vermenigvuldigde? Uit dit alles blijkt dus het wonder krachtens de almacht Gods mogelijk is. Het bestaan van den Almachtigen God blijkt duidelijk uit de contingente natuur. Want stel ik heb pijn, dan heeft dat toch zeker een oorzaak, die er of altijd geweest is, of niet. In het laatste geval, is ook zij ontstaan door een nieuwe oorzaak, waarvoor men dezelfde alternatieve kan opstellen. Zoo doorredeneerende stuiten we op een eerste oorzaak God, die dus altijd bestaan heeft, want zelfs de oneindige rij van toevallige oorzaken verlangt een drager, die buiten de rij staat, zonder welke de rij onbestaanbaar is. De almacht volgt daaruit, dat die eerste oorzaak, als zijnde eeuwig, in zijn wezen het bestaan moet insluiten, m. a. w. het Zijn zelf is, dat zich niet kan begrenzen. Wat dus de Rationalisten ook mogen aanvoeren, ten einde de onmogelijkheid van het wonder te betoogen, het baat niets, in zich is een wonder zeer zeker mogelijk. De vraag is nu

(Zie vervolg Bijvoegsel.)

BIJVOEGSEL

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD
van DONDERDAG 8 OCTOBER 1903.

of ze nog geschieden. Te Lourdes ten noorden van de Pyreneën nog in onze dagen. Wel tracht men deze te bespotten en dood te zwijgen, maar des ondanks geschieden ze toch. Men wil het zelf zien, niet gelooven op gezag van anderen. Maar zegt S. Thomas terecht; „Dengene, welke alles op eigen weten zou willen gelooven, hem ware het leven in deze wereld onmogelijk. Hoe zou hij weten, wie zijn vader was?” Dr. Boissarie beschreef in zijn uitstekend werk „Les miracles de Lourdes” de aldaar voorkomende genezingen met talrijke fotografien en wat hij verhaalt zijn echte wonderen. Zoo genas in Augustus 1900 Vion-Dury van een zeventjarige absolute blindheid, Désiré, Mélan en Denal, drie doofstommen herkegen in 1888 hun spraak, Pierre de Rudder genas in 1879 van een achtjarige beenbreukverettering, kortom we zouden bladzijden kunnen vullen. En zouden nu alle twee en twintig artsen, welke van den laatsten getuigenis aflegden en nog al die anderen bedriegers zijn? Zou er een geneeskrachtig water bestaan, wat alles en nog wat heelen zou? En bovendien zijn er velen genezen zonder het water, dat chemisch gebleken is gewoon water te zijn. We kennen niet alle natuurkrachten, werpt men tegen, denk maar aan spiritisme, hypnose, e. a. Zeker we kennen niet alle krachten en niet in alle gevallen is de grens tusschen het natuurlijke en bovennatuurlijke gemakkelijk te trekken, maar zooveel zijn we toch wel met de natuurwetten bekend, dat de genezing van de Rudder b. v. niet op natuurlijke wijze kan geschieden, vooral, daar dit plotseling geschiedde. Treffende bewijzen levert daarvan ook Dr. Boissarie. Bovendien leert de experimenteele psychologie meer en meer het wezen van de suggestie, het spiritisme e. d. kennen en lost ze als heel natuurlijk op. Wil men toch blijven volhouden, dat alles zeer natuurlijk is, dan zegt alweer S. Thomas: „Al kan men alles met woorden ontkennen, dan kan men nog niet alles ontkennen, voor zijn geweten”.

Hiermede valt dus Renans dogma en daarmede zijn geheele Vie de Jésus. Maar daarenboven, wanneer het absoluut zeker vaststaat, dat de boeken van het Nieuwe Testament zijn geschreven door de apostelen als ooggetuigen, wat zelfs Harnach niet vermag te loochenen, wanneer reeds schrijvers uit de eerste eeuw en eeuwen als Ireneus, Muratori, Papias, Johannes e. a., welke meerendeels leerlingen van de apostelen zelf waren, uitdrukkelijk de apostelen als schrijvers noemen en overal het Nieuwe Testament citeeren, wanneer zelfs de heidenen als Celsus, Porphyrius, Juliaan de Afvallige e. a., welke trachtten de moraal van Christus te verlagen, niet op het denkbeeld kwamen om de evangeliën als geschiedkundige waarheid te loochenen, wat toch zeker wel de gemakkelijkste en zekerste methode was (Zie uitvoerig: Stimmen aus Maria Laach, XXIII, pg. 120), wanneer de tekst daarenboven der evangeliën overal ten duidelijkste de schrijvers verraden (Zie Aloys Schöfer. Einl. in das N. Test. 1898), dan blijft er geen andere verklaring over, of de feiten zijn werkelijk gebeurd, zoo als ze worden vermeld, tenzij men op de meest onwetenschappelijke wijze toch alles wil verwerpen. Maar dan vernemen we ook echte wonderen, dan vernemen we ook, dat Christus op zijn werken wees, welke getuigenis moesten afleggen, dat Hij in den Vader was en de Vader in Hem, maar dan ook is Christus, wat Johannes schreef: In den beginne was het Woord en het Woord is Vleesch geworden en heeft onder ons gewoond.

En wat blijft er nadat nog over van de ernst, waarmede Renan studeerde? In een geïllustreerde volksuitgave van zijn Vie de Jésus, die in 1870 verscheen, had hij den treurigen moed een illustratie te geven, waarbij Jesus spelende wordt voorgesteld in de werkplaats te Nazareth, terwijl Maria een ander kind op den arm heeft. Hij veinst niet te weten, dat het Nieuwe Testament geschreven was in het Hebreuwsch of Syrisch-Chaldeuwsch met Grieksch vermengd, en dat het woord broeder in de Hebreuwsche taal, welke uiterst arm is aan woorden, velerlei beteekenissen heeft, zooals o. a. blijkt uit Num. XX, 14, Amos I, 9, Job VI, 15, Job XXX, 29, hij veinst niet te weten, dat er in het Evangelie een Maria, vrouw van Cleophas, voorkomt, welke Jakob, Jozef, Simon en Judas tot kinderen had. Tenslotte geeft hij zelf toe, dat Maria geen andere kinderen had dan Jesus (Les Evangiles, pg. 542-543).

Om op zijn dichterlijke manier de Apokalypse te verklaren, beschrijft hij het eiland Patmos als bijzonder vrucht-

baar en boschrijk (L'Antichrist. pg. 377-378), hoewel het niet anders is dan een onvruchtbare rots (v. Guérin Deser. de l'île de Patmos et de l'île de Samos).

Kortom, wanneer men met zulke leugens tracht de waarheid te zoeken, dan is men zeker geen wetenschappelijk man. „De evangelische geschiedenis zou een uitvinding zijn!” schrijft Rousseau (Émile ou l'éducation IV), „Mijn vriend! Zoo vindt men niet uit en de daden van Sokrates, die niemand betwijfelt, zijn niet zoo geloovenswaard als de daden van Jezus. Overigens is dit niet anders dan de moeilijkheden vergrooten, het is veel ondenkbaarder dat vele menschen te zamen het boek geschreven hebben, dan dat één het voorwerp vormde, dat zij afbeelden.”

Nog nimmer vermochten de moderne wijsgeeren een moraal op te stellen, welke die van Christus nabij komt en geen wonder. „Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde”. Hoe zou God, het hoogste verstand, ooit een moraal eer kunnen verkondigen, welke ook maar eenigszins het verstand tegen spreekt? Daarom zal dan ook Christus' leer de eeuwen trotseeren, zoolang er nog één homo sapiens leeft, wat ook Renan en alle negatieve critici moge beweren of uitvinden. Op hen zijn Liebigs woorden van toepassing (Annalen der Pharmacie X, pg. 179): „Das Geheimnis all derer die Erfindungen machen ist nichts als unmögliches anzuschauen.”

DEN HAAG.

E. H. U. BEEKMAN MZN.

† Rudolf Falb.

Menigeen zal vroeger den naam van dezen populair geleerde hebben hooren noemen, maar iets van hem weten, dat deden maar weinigen. Men hoorde zijn naam in verband met weervoorspellingen, meer wist men niet van hem en daar het weer iets is waarvoor iedereen zich interesseert, zoo werd Falb zijn naam overal genoemd.

Maar daar het weer iets is, dat zich nog niet aan banden heeft laten leggen, dat evenmin in wiskundige formules kan worden uitgedrukt, zoo faalden vaak Falbs-voorspellingen.

't Gevolg was, men geloofde niet meer aan Falb en toen 't vertrouwen weg was begon men met hem te spotten en eindelijk verscheen Falb zelfs in de „Fliegende Blätter”.

In de laatste jaren hoorde men hem hoe langer hoe minder noemen, Falb scheen van het wereldtooneel verdwenen te zijn.

1 October 1903 is hij gestorven.

Rudolf Falb werd geboren den 13^{den} April 1838 te Obdach in Stiermarken en werd oorspronkelijk voor de geestelijke stand bestemd. Hij studeerde te Gratz in de theologie en werd daarna tot priester gewijd. Hij was dan ook eenige tijd als zoodanig werkzaam, maar later werd hij leeraar en gaf onderwijs.

Hij voelde zich toen ten zeerste aangetrokken tot wetenschappelijke studiën, vandaar dat hij aan de universiteit te Praag nog in de wis-, natuur- en sterrekunde ging studeeren en vervolgens in Weenen in de geologie.

Langzamerhand was er een wijziging gekomen in zijn godsdienstige ideeën en opvattingen wat tot gevolg had dat hij in 1872 overging tot het Protestantisme. Hij was toen reeds bekend geworden in de wetenschappelijke wereld door de oprichting van het populair-astronomische tijdschrift „Sirius”.

Ondertusschen hield hij zich bezig met de studie van aardbevingen en vulkanische uitbarstingen. Het resultaat van deze studie was dat hij in 1870 uitgaf zijn eerste groote werk: „Grundlage zu einer Theorie der Erdbeben und Vulkanusbrüche” en wat later: „Gedanken und Studiën über den Vulkanismus”. Zijn wel wat gewaagde theoriën hebben heel wat tegenspraak uitgelokt en toch hebben ze meteen daarmee bereikt dat men de uitbarstingen der vulkanen zooveel te ernstiger ging bestudeeren. Zijn hypothese steunde op de veronderstelling dat er onder de betrekkelijk dunne aardkorst een gloeiend-vloeibare laag is, onderworpen aan soortgelijke getijde-verschijnselen als het water aan de oppervlakte der aarde. Falb ging nu na op welke dagen, in verband met de onderlinge stand van de zon en de maan en in de vloeibare laag onder de aardkorst, een

bijzonder sterke evenwichtsstoring te verwachten was. Op die dagen zou er dan groote kans zijn op vulkanische uitbarstingen en aardbevingen. Hij had nu het geluk dat er werkelijk enkele aardbevingen samen vielen met door hem berekende dagen, daar werd hij algemeen bekend door. Maar tegenwoordig neemt men niet meer aan, dat er een gloeiend vloeibare laag bestaat, en daarmee valt zijn theorie, ofschoon het een niet te loochenen feit schijnt dat de stand van zon en maan nu en dan invloed heeft op uitbarstingen en aardbevingen.

Van 1877—80 ondernam Falb een groote reis door Noord- en Zuid-Amerika, met het doel om vulkanische en archeologische onderzoekingen te doen.

Teruggekeerd vestigde hij zich in Leipzig en schreef artikelen over de meest uiteenlopende onderwerpen. Falb breidde nu zijn theorie over de invloed van de stand van de zon en maan uit, en nam er ook de dampkring in op. Hij veronderstelde dat de dampkring ook aan getijdeverschijnselen onderhevig was. Door de inwerking van zon en maan kreeg men de „kritische dagen”. Falbs-theorie nu was dat op kritische dagen zouden intreden: opeenhooping van depressies, stormen, algemeene vermeerdering van neerslag, onweer in den winter en sneeuw des zomers of de eerste onweders in de lente, regenbogen en veelvuldige afwisseling van regen en zonneschijn. Ook deze theorie van Falb heeft het moeten afleggen tegen de grondige onderzoekingen die men in 't werk heeft gesteld. Het getijde-verschijnsel in de dampkring heeft men nog niet kunnen aantonen en ook is men er van overtuigd dat de weersverschijnselen oneindig veel ingewikkelder en samengestelder zijn dan Falb geloofde, zoodat tegenwoordig men zich vooreerst niet meer aan wetenschappelijke weersvoorspelling waagt.

Maar niet alleen werd Falb bekend door deze theoriën. Hij schreef veel en over allerlei uiteenlopende onderwerpen, want hij was buitengewoon veelzijdig ontwikkeld. In den laatsten tijd hield hij zich o. a. veel bezig met uitgebreide taalstudien en schreef hij een boek over de oorsprong van de taal en het schrift.

Een zijner boeken over dit onderwerp is: „Das Land der Inka in seiner Bedeutung für die Urgeschichte der Sprache und Schrift: waarin hij aantoonde dat de Quichna*)-taal een groote verwantschap had met de Arische taalvormen en met de Semitische.

Hij meende nu in de Quichna-taal een verbindende schakel tusschen deze twee te vinden.

In 1896, toen hij nog druk bezig was met zijn taalstudien trof hem het ongelukkig lot van aan zijn beide beenen verlamd te worden. Daarbij had hij nooit de kunst verstaan om voor zich en de zijnen rijkdommen te verwerven. Hij had zijn geheele leven aan de wetenschap gewijd en bevond zich in tamelijk benarde omstandigheden, temeer daar hij getrouwd was en vijf kinderen had. Men heeft toen een inschrijving voor hem geopend, om hem in staat te stellen zijn verdere levensdagen zonder directe zorgen te slijten.

Hij legde zich daarbij nog toe op bijzondere weersvoorspelling, waarmee hij, volgens menigeen, zijn wetenschappelijke naam wel wat vergoode. Zijn laatste jaren zijn dus niet van de vrolijkste: zijn theoriën hadden gefaald en als een ster aan het firmament der wetenschap was hij reeds ondergegaan, terwijl hij zelf nog leefde.

DE F.

*) De Quicha's waren de oorspronkelijke bewoners van Peru. 't Waren blanke menschen met rosse haren en een baard. Ze hadden een soort schrift, dat later, toen ze onderworpen werden door de Indo's verboden werd.

LITTERATUUR EN KUNST.

Fransche Opera: „Traviata”.

De opvoering van Traviata door de Fransche Opera was vergeleken bij verleden jaar een aanmerkelijke vooruitgang. Dit zegt nu op zichzelf nog niet veel daar de opvoeringen verleden jaar niet aan redelijk te stellen eischen konden voldoen, maar we kunnen er bijvoegen dat ze nu zelfs zeer voldoende was.

Het orkest onder de rustige en zekere leiding van den heer Lecocq deed heel goed doch heeft hier een niet zoo zwaren taak als 't koor dat zich nog daarbij niet te buiten ging aan groote klankschoonheid; zoowel vrouwen- als mannenkoren klonken onbeschaafd.

De costumes zagen er frisch uit en ook van de regi was goed werk gemaakt.

De opera wordt gedragen door 3 hoofdrollen die van Violetta en de beide d'Orbels. Over de vertolking hiervan kan men in het algemeen zeer tevreden zijn. Mme Marignan was op het program als iets extra's aangekondigd en had daardoor de verwachting hooger gespannen. Aan die hoogere verwachting evenwel heeft zij niet kunnen beantwoorden. Zij zingt met een niet te ontkennen muzikaliteit en weet zeer veel uitdrukking in haar zang te leggen maar de stem heeft dit tegen dat ze in de forto's wat ruw klinkt, terwijl een licht vibrato, vooral in de hoogte, aan den totaal-indruk afbreuk doet. Haar actie hoewel niet geheel vrij van conventie voldeed wel. Haar uiterlijk heeft zij voor deze rol niet mee, vooral in de laatste acte was 't zeer lastig zich bij die blozende verschijning een stervende teringlijderes voor te stellen. Toch was zij in deze laatste acte het best en gaf zij in haar mooi doorgevoerd mezzo voce veel te genieten. De groote aria in 't eerste bedrijf hebben we wel beter hooren zingen, doch als geheel kan men met haar prestaties tevreden zijn en we zien haar verdere verrichtingen gaarne tegemoet.

De heer Duce heeft een mooie welluidende tenor, die jammer genoeg in de hoogte niet ausgiebig genoeg is. Hij zong veel falset en in 't „Evint de retour vers ta gloire éphémère” in 't eerste bedrijf, zong hij de „a” een octaaf te laag.

Men hoort evenwel met genoegen naar de aangenaam klinkende stem terwijl zijn spel ook van zeer losse natuurlijkheid is of een natuurlijke losheid, zoo ge wilt. Als hij nu maar geen Don José of Paljas gaat zingen, gaat 't best.

De onsympathieke rol van de oude d'Orbel werd door den heer Sainprey gezongen die een forsche omvangrijke bariton bezit. Hij zal in andere rollen zeker veel goeds leveren; de stem was nu nog wat stroef maar 't klankgehalte is zeer voldoende te noemen.

Anette deed erg onbeholpen en had weinig stem, Clara zong vrij goed.

De schouwburg was zoo goed als uitverkocht en 't publiek toonde zich zeer voldaan waartoe het dan ook wel reden had.

J.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

Naar aanleiding van het stuk Babel und Bibel door den heer K. in het vorige nummer van het S. W., wilde ik voor degenen, die zich voor deze quaestie interesseeren, eenige literatuur laten volgen:

„Unbewiesenes” Bemerkungen eines Philologen zum Delitzsch'sen Babel und Bibel. O. Grimme.

Babel und Bibel.

E. König „Babel und Bibel” in het tijdschrift Pastor Bonus.

Stimmen aus Maria Laach, Maand-afleveringen van af April en verder. Door Keile S. J.

Les livres Saints et la critique rationaliste par Vigoureux. 5 dln.

Kaulen. Einleitung in die bücher des alten und neuen Testaments. 3 dln.

Biblische Studieën. Tijdschrift.

Tevens wilde ik de aandacht vestigen op het feit, dat Pater Ermann S. J. zijne voorlezingen begonnen is over het onderwerp „Bijbelstudie” voor de R. K. Studenten-Vereeniging „C. G. S.” en men zich voor introductie slechts tot een der leden te wenden heeft.

H.

Verder:

Dr. Johannes Döller, K. und K. Hofkaplan und Studiëndirektor am Frintaneum zu Wien: Bibel und Babel oder Babel und Bibel? Eine Entgegnung auf Prof. Delitzsch' „Babel und Bibel.”

Dr. Alfred Jeremias, Pfarrer der Lutherkirche zu Leipzig: Im kampf um Babel und Bibel. Ein Wort zur Verständigung und abwehr.

W. Knieschke, Pfarrer in Seversdorf: Bibel und Babel, El und Bel. Eine Replik auf Friedrich Delitzsch's Babel und Bibel.

Rabb. Dr. Ludwig A. Rosenthal: Babel und Bibel oder Babel gegen Bibel? Ein Wort zur Klärung.

Franz Kaulen-Bonn: Babel und Bibel: Literarischer

Handweiser zunächst für alle Katholiken deutscher Zunge. 40 Jahrg. Nr. 766 und 767. 1901/2.

Enz. enz. enz.

Een twee en twintigtal dergelijke titels kon men vinden in Delitzsch's Babel und Bibel. Erster Vortrag.
K.

Theosofie.

Tot hen, die geene bevrediging hunner geestelijke behoeften vinden in de kerk, tot welke zij behooren, of wel die in het geheel geen godsdiens aanhangen; tot hen die daarbij telkens eene leegte gevoelen en zich afvragen, waartoe het leven dient, tot hen komt in onzen tijd de Theosofie.

Zij komt niet als nieuw uitgedacht leerstelsel, maar zij is de verkondiging van de Groote Levenswaarheden, wier kennis altijd bij enkelen bestaan heeft en nog bestaat, in nieuweren en voor onzen tijd passenden vorm. Zij werd aan de wereld gebracht door de leerlingen van hen, die als hare leiders vanaf de vroegste tijden de menschelijke ontwikkeling hebben.

Thans, na dertig jaren, is de Theosofie over de geheele wereld verspreid en bestaat haast in iedere plaats de gelegenheid zich bekend te maken met wat zij ons brengt. Overal vindt zij verkondiging door woord en schrift; in het Hollandsch is eene uitgebreide Theosofische literatuur verschenen.

Ook hier ter stede bestaat zulk een Centrum van Theosofisch werk. Evenals de vorigen winter zullen wekelijks cursussen gehouden worden terwijl van tijd tot tijd openbare voordrachten gegeven zullen worden.

Voor bijzonderheden wordt verwezen naar de elders in dit blad voorkomende advertentie.

Aan den heer J. B. H. COENEN.

Daar Uw „vreemde manieren” waarde heer speciaal mij aangingen, als verzender der uitnoodigingen, wil ik U wel dit ter opheldering mededeelen.

De lijst van nieuw ingeschrevenen aan de P. S. leverde na aftrek der in het S. W. vermelde candidaat-leden van het D. S. C, de namen dergenen, wien ik een uitnoodiging toezond.

Dat na genoemde publicatie in het S. W. nieuwe candidaat-leden zich hebben aangemeld, wien de bewuste briefkaart „de poorten onzer hoogere gemeenschap opende”, bij iets verder nadenken en informeren bij bondsleden, die zij kent, hadt ook zij dat te weten kunnen komen en niet een toeval aan oneerlijke middelen, boos opzet toegeschreven.

Dat boos opzet U dit schrijven deed, dit te zeggen, zou mij in dezelfde fout doen vervallen.

Maar neem dan dezen raad van mij aan! Wees in het vervolg wat minder voorbarig in het beschuldigen van personen of lichamen. Tracht iets meer te zien dan de oppervlakte der dingen, heusch, dat is voor iedereen wel bereikbaar, waarde heer. Ook zal het U in het verdere leven goed te pas kunnen komen, wilt gij niet tot oneer strekken aan Uw politieke kleur.

De bron, waaruit ge de thee, die iemand uit principe niet zou drinken, put, blijkt ook al niet zuiver te zijn.

Evenwel, kwam thee in Uw kraam van artistiekeerige flauwdoenerij te pas.

Koffie ware beter geweest!

H. A. D. NELEMANS.

Antwoord.

Wanneer de vice-secretaris der D. S. B. verklaart dat de toezending der bewuste uitnoodigingen aan enkele candidaat-leden van het D. S. C. geheel aan een toeval, een vergissing te wijten is, neem ik deze uitlegging volgaarne aan.

Bij deze verklaring had hij het echter moeten laten want in de verdere detaillering van het „toeval” is hij niet gelukkig. Een ander „toeval” wil n.l. dat de bewuste briefkaart, die ik in handen kreeg, geadresseerd was aan den heer H. M. Andrée Wiltens, reeds voorkomende op den eersten lijst van candidaat-leden van het D. S. C., gepubliceerd in het S. W. van Zaterdag 12 September.

Tegenover dit geval is de uitlegging van den vice-secretaris onvoldoende.

Maar nogmaals: ik wil gelooven, dat bij het bestuur der D. S. B. geen minder eerlijke bedoelingen hebben voorgezet.

Een flinke stommiteit blijft het echter zeker.

Wat het tweede gedeelte van des heeren Neleman's stukje betreft, ik geloof dat de eenvoudige citeering van twee zinnen er uit voldoende zal zijn om hun auteur een idee te geven van het buitengemeen komische effect, dat dergelijke raadgevingen van een mij zoo goed als onbekend persoon, op mij maakten. Wat een welgemeende belangstelling, een bijna vaderlijke raad, schuilt er niet in:

„Tracht iets meer te zien dan de oppervlakte der „dingen, heusch, dat is voor iedereen wel bereikbaar. „waarde heer. Ook zal het U in het verdere leven goed „te pas kunnen komen, wilt gij niet tot oneer strekken „aan uw politieke kleur.”

Mijn hartelijken dank voor deze welwillende woorden!

J. B. H. COENEN.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

STEUNPENNING VOOR DE SLACHTOFFERS DER APRILSTAKING.

Ingekomen bij de Redactie van het S.-W.:

Van S. H. S. f 2,50; C. v. d. F. f 5,—; D. M. G. K. (veertiendaagsche bijdrage) f 1,—; R. W. v. d. V. (wekelijksche bijdrage) f 0,50; W. L. A. v. d. V. (idem) f 0,50; J. B. H. C. (idem) f 0,50; H. A. D. N. (idem) f 0,25; vorige opgaven f 18,—; totaal f 28,25.

ONTVANGEN:

Maandblad tegen de Kwakzalverij.
Nil Desperandum Deo Duce, orgaan van de Studenten der Vrije Universiteit te Amsterdam.
Rotte Bladen, Leidsche Studentenliedjes etc. door Hugo en Eduard. Recensie in een volgend nummer.

CORRESPONDENTIE.

v. d. Z. Uw stuk kwam te laat in, en een stuk van gelijke strekking was reeds opgenomen.

ADVERTENTIEN.

Gelegenheid tot
KOFFIETAFEL
en tevens voor DINEEREN.

Adres Mej. MAKKES, Brabantsche Turfmarkt 82.

Oranje Limonade

van het Delftsche Scheikundig Laboratorium is steeds voorhanden bij

J. J. G. BOERE,

Telefoonnummer 188.

Hypolitusbuurt 2.

S. DE VRIES,
Med. Doct^s., Arts.
NOORDEINDE 31,

zal voortaan behalve op de gewone spreekuren, 's avonds van 6½—7½ uur te spreken zijn.

TE HUUR wegens verandering met 1 Januari a. s.

een gemeubil. Zit- en Slaapkamer.

Adres VLAMINGSTRAAT 45.

Theosofische Vereeniging.

NEDERLANDSCHE AFDEELING,
Centrum DELFT.

Van af 14 October a. s. zal **ieder** **Woensdag-**
avond van 7^{1/2}—8^{1/2} in het **gebouw der Loge**,
Choorstraat 16a, een **Cursus voor belang-**
stellenden in Theosofie gehouden worden.

Degenen die hieraan wenschen deel te nemen worden
verzocht Woensdagavond om half acht in het Logegebouw
aanwezig te zijn. Verdere inlichtingen verschaft

De Secretaris van het Centrum DELFT,
OUDE DELFT 27.

S. SNUYF, Civ.-Ingenieur.

BINNENWATERSLOOT 6.

REPETEERT:

Schoone en burgerlijke bouwkunde voor C₃ en C₄. Bouw-
kunde M₄, T₄, W₄. Bouwkunde cursus Prof. MORRE, en
verder drooge en natte Waterbouwkunde.

Dr. A. TOXOPEUS,

OUDE DELFT 224.

Repeteeren:
Wiskunde, Mechanica, Physica.

Zoeven verschenen!!!

Verkrijgbaar bij **H. KLEIJN**, Pedel L. S. C., Leiden:

ROTTE BLADEN,

Leidsche Studentenliedjes, etc.,
door HUGO en EDUARD.

Prijs ingenaaid (55 pag.) f 1,40.

☞ Niet verkrijgbaar door den Boekhandel.

Vegetarisch Restaurant

„THALYSIA”,

Noordeinde N°. 32.

Geopend van 's morgens 10 uur tot 's avonds 7 uur.
Gelegenheid tot eten à la carte van 4-7 uur.

Aanbevelend, **G. J. SLIEKER Jr.**

AANGEBODEN:

Koffie- en Eettafel

à fl,- per dag, ook elk afzonderlijk te verkrijgen.
Adres Bureau van dit Blad.

Mej. F. C. WARFFEMIUS

beveelt zich aan voor

Wasschen, Strijken en Glansstrijken.

NIEUWE LANGENDIJK No. 24.

MAGAZIJN

VAN

Amerikaansche Vulkachels,
Calorifères en reukelooze Petroleumkachels,
TEGEL- EN BESCHILDERDE PLATEN,
KOLENBAKKEN en VULEMMERS,
Alles tegen *uiterst lage prijzen* en in ruime sortering.

☞ **VERHUREN van KACHELS in verschil-**
lende soorten en prijzen.

Aanbevelend,

J. P. BROKX,
Lange Geer 18-20.

Corpsdiploma's.

In verband met de verzending der
DIPLOMA'S, die eerstdaags zal plaats
hebben, beveelt ondergeteekende zich
aan voor het

ENCADREEREN

er van.

J. WALTMAN JR.

Boekhandel. - Binnenwatersloot 33.

HEES & Co., Voldersgracht 29, DELFT.

PIANO'S in huur, en door huur in eigendom, van af f 4,— per maand.

—o— SPECIALITEITEN IN SNAREN-INSTRUMENTEN. —o—

Mandolines v. af f 6,50 tot f 150,-. Guitharen v. af f 3,50 tot f 90,-. Violon v. af f 2,- tot f 750,-.

Café-Restaurant HOTEL CENTRAL.

Levering van Déjeuners, Diners, Soupers, Koude en Warme Schotels.

Uitstekende gelegenheid om te Dineeren ook bij abonnement.

Verschillende appartementen voor Vergaderingen.

Pilsener Urquell. Franziskaner Leistbräu.

G. M. VAN DE SEIJP Hz., Cuisinier.

TWEEDE BIJVOEGSEL

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD

van DONDERDAG 8 OCTOBER 1903.

VERVAARDIGEN van
Alphabetische Registers, Systematisch
ordenen, Catalogiseeren en dergelijke
werkzaamheden.

Brieven onder motto „Orde” aan den Boekh. J. VIS JR.,
Oude Kerkstraat 5 en 6, DELFT.

GROOTE KEUZE:

Studeerlampen

met porcelein en zijden kappen.

J. B. LORREWA, Koornmarkt 22.

Magazijn van Gas- en Waterleiding-artikelen.

HUREN VAN PIANO'S

van af f 4,— per maand.

ORGELS f 2,— per maand.

H. H. Studenten en allen, die daar gebruik
van maken, vraagt conditiën.

Piano- en Orgel-Magazijn,

F. J. RAAR, Nieuwstraat 6 - Delft.

H. H. Studenten

worden er op attent
gemaakt, dat de
beste Oost-Indische
inkt, de beste verf
voor Technici en
Kunstschilders, in
Nederland wordt
gefabriceerd.

Vraagt

TALENS & CO'S

Aquarelverf,
Watervaste
inzwarte
Oost-Indische
Inkten,
Watervaste
teekeninkten,
Inkten voor
Technici,

Schrijf- en Copieerinkten, Pasta, enz.

Waarom zult U de ontwikkeling van Uw eigen land
tegenaan door duurdere en slechtere Buitenlandsche Fabri-
katen te gebruiken?

BEPROEFT EENS voor het aanleggen van inzwarte
vlakten onze geconcentreerde

Tempelinkt No. 107.

Restaurant BÜHLER,

Houttuinen 2.

DELFT.

Specialiteit in geïmporteerde buitenlandsche Bieren:

Münchner, Franziskaner-Bräu, Pilsner-Urquell.

— DINERS, DAG- EN AVONDSHOTELS. —

Prima qualiteiten Port-, Sherry- en andere Morgenwijnen.

Bordeaux-, Bourgogne-, Rijn- Moezel- en Champagnewijnen.

Levering aan huis tegen concurrerende prijzen.

Prijscourant op aanvraag verkrijgbaar.

Abonneert U op

„SPORTKRONIEK”

Weekblad voor Sport.

Verschijnt Donderdags.

Abonnementsprijs f 4,— (bij vooruitbetaling).

Uitgever: J. WALTMAN Jr. — Delft.

Technische Boekhandel J. WALTMAN Jr.

☞ Binnenwatersloot 33. ☞

De **STUDIEBOEKEN** door H.H.
Docenten aanbevolen zijn

STEEDS VOORRADIG.

Verkrijgbaar:

TEEKENPORTEFEUILLES.

Portefeuilles 100 × 75 cM. zonder kleppen.

” ” met 3 ”

Portefeuilles 150 × 100 cM. zonder kleppen.

” ” met 3 ”

Portefeuilles, solider constructie, met rond
handvat en sierlijk naambordje,

101 × 76 cM., zonder en met 4 kleppen.

150 × 100 cM., zonder en met 4 kleppen.

TEEKENBORDEN.

100 × 150 cM.,

100 × 75 cM.,

75 × 55 cM.

Teekenhaken, Teekenschragen, Driehoeken, Mallen.

REKENLINIALEN.

Maatstokken, Decimeters, Technische Inkten, Teekenpotlooden,
Verfschotels, Penseelen, Punaises, Gomelastiek.

Dictaat-cahiers.

Schetsboeken.

PASSERDOOZEN,

systeem E. O. RICHTER & Co., tegen de door de fabrikanten vastgestelde
prijzen. Een groote collectie dezer dozen en losse instrumenten is voorradig.

☞ Binnenwatersloot 33. ☞

Technische Boekhandel J. WALTMAN Jr.